

ORIENTAL TEXTILES IN SWEDEN

(Copenhagen 1951. 139 l. + 86 tábla)

Svédország keleti textiliákban gazdag gyűjteményeit ismertető mű címe után ítélve kevésbé érdekli a magyar olvasót. Nem is lenne több szépen kiállított múzeumi katalógusnál, ha nem a szakma egy kiemelkedő képességű tudósa lenne a szerzője. Így azonban a művészettörténész mellett a történész is értékes adatokhoz jut általa. A munka ugyanis célul tűzte ki annak tisztázását is, hogy a leírt szövetek milyen módon kerültek Skandináviába, milyen műhelyekben, milyen technikával készültek.

A legkorábbi periódus (XI. századig) élénk kereskedelmi tevékenységét az arab és bizánci szerzők tanúsága mellett az a 2500-nál több runa-feliratos kő igazolja, mely keleti országokban, Oroszországban, Görögországban, Perzsiában stb. elhalt skandináv kereskedők és más utazók emlékét őrzi. Ne felejtsük el, hogy Gotland földjéből került elő Európában a legtöbb arab dirhem (csaknem 60 000 érme). Érdekes, hogy később (1285 körül) törvény rendelkezik azok örökösödési jogában, akik Görögországban telepednek le. A közvetlen kereskedelmi kapcsolat Konstantinápoly eleste után sem szűnik meg, bár a selyem-import jobbra oroszok és perzsák kezében van. Egy 1557-beli orosz—svéd fegyverszüneti egyezmény világosan leszögezi, hogy svéd kalmárok szabadon közlekedhetnek a Novgorod—Moszkva—Kazany—Asztrahany útvonalon, az átmenő forgalom Georgiába, Perzsiába, Bokharába, Kínába, Indiába stb. szintén teljesen szabad.

Rendkívül érdekes J. Ph. Kilbinger 1674-beli, az orosz közvetítőkereskedelemről szóló kéziratának bő kivonatokban való ismertetése. A különböző útvonalak tarifáinak, az áralakulásnak, a főbb piacok és termelőhelyek ismerete magyarázatot adhat sok egykori politikai és gazdasági eseményre. Különösen a perzsa—oros viszony gyakorolt nagy hatást a kereskedelemre. A Moszkvában letelepedett perzsa és hindu kereskedők kitiltása vezetett az Archangelsk felőli holland—angol import megerősödésére.

Nagyon fontosak a szerzőnek azok a következtetései, amelyeket a krími tatárok igen fejlett textiliparára nézve az akkoriban szokásos szőtt levélborítékok technikájából levon. E textiliák részletes ismertetését egy korábbi munkája tartalmazza (Orientalische Briefumschläge. Stockholm 1944). Érdekes, hogy a török Porta is ilyen módon küldögette leveleit és hogy minden ország kormányzatának más-más anyagból készült boríték járt a szigorú etikett szabályai szerint (pl. Magyarországra, Erdélybe selyemszaton).

A szövetek ismertetése egy-két érdekességgel jellemezhető. Svéd birtokban van a legkorábbi ismert atlaszkötésű kínai selyemdamaszt (XIII. század vége); eddig XI. Benedek pápa dalmatikáját tartották annak (1303—04). Elmélyült vizsgálatot érdemlne az a röviden érintett elgondolás, mely szerint a XVII. században oly nagy közkeveltségnek örvendő nyomott chintz szövet típus a selyembrokátok fényhatásának erős mángorlással elért utánzását szolgálta volna. Ezzel kapcsolatban fontos a hasonló

módon készült lengyel „szások” története. Ez a gyakran övként használt kendőfajta eredetileg Indiában és Perzsiában készült és lengyel—örmény kereskedők szállították Orosz- és Lengyelországba. Később Konstantinápolyban és más török városokban a lengyelek üzemeket állítottak fel ilyenek gyártására, de az importált terméket a lwóvi vámon továbbra is pl. bagdadinak tüntették fel. Végül áttelepítették az üzemeket különböző lengyel városokba. A csempészést különösen a fémsajtóknak az erősen őrzött török határon való átjuttatása nehezítette meg. Az üzemek még a XVIII. században is termeltek.

A hímzések rendkívül gazdag csoportjának egyetlen magyar vonatkozású képviselője itt: Bethlen Gábor nyeregtakarója. Ezt 1626-ban ajándékozta sógorának, Gusztáv Adolf svéd királynak. Nem sokkal korábban készülhetett ez a pompás, türkizekkel ékes nehéz ezüsthímzés Konstantinápolyban. Legalábbis erre utal a lószerszám többi részén, nevezetesen a kengyeleken található bélyegző. Hasonló nyeregtakarókat ismertetett annakidején Palotay Gertrud az Eszterházy-gyűjteményből.

Említést érdemel végül a könyv igen gondos nyomdatechnikai kivitele, elsősorban a 169 textiliát ismertető, több mint 200, részben színes képmelléklet.

Endrei Walter